

לְחַדֵּשׁ אֶת הַיְשָׁן וּלְקַדֵּשׁ אֶת הַחֲדָשׁ

...lechadésj et hajasjan oelekadésj et hechadasj...

...om het oude te vernieuwen en het vernieuwde te heiligen...

Rav Kook, de eerste opperrabbijn van Israel

Sjabbat 21 november 2009 / 4 kislev 5770
Sidra Toldor, Beresjiet [Genesis] 25:19-28:9,
Tanach blz. 48-55

Haftara: Misjlee 4:1-27, Tanach blz. 1421-1423

Vertaling: Sera Spanier

Voor het origineel zie

www.limmud.org/publications/tasteoflimmud/5769/Toldot

TOLDOT

Jaäkov en Esav worden al strijdend met elkaar geboren. Zij worden beschreven als zeer verschillende karakters.

In deze sidra lezen we het beroemde verhaal van Esav die zijn eerstgeboorterecht verkoopt en Jitschak die bedrogen wordt door zijn andere zoon Jaäkov (met wat hulp van moeder Rivka) opdat hij de zegen van vader kan bemachtigen.

Toldot – Micha Erwteman

Micha Erwteman is anesthesist in Amsterdam en actief betrokken bij Limmoed Nederland.

Onze wijzen zeggen dat de betekenis van het Boek Beresjiet ligt in wat genoemd wordt "maäse avot siman le-baniem" (Ramban op Beresjiet 12:6), wat gewoonlijk vertaald wordt als "de daden van onze voorouders zijn een voorbeeld voor de komende generaties". Gewoonlijk refereert dit aan de goede daden van zowel Awraham, Jitschak en Jaäkov, alsmede Sara, Rivka, Rachel en Lea.

De nadruk ligt erop dat het essentieel is dat we van hun goede daden leren en hun goedheid en rechtvaardigheid nastreven.

Als dit zo is, dan is deze weeks sidra Toldot moeilijk. Die vertelt ons over twee voorvallen van daden van Jaäkov, die morele vragen oproepen, zo je ze niet direct zou veroordelen.

De eerste gebeurtenis begint op een hete dag in de woestijn van Jehoeda. Esav, Jaäkofs oudere broer en levenslange rivaal is uit jagen geweest in een poging om voedsel voor het gezin te vergaren, terwijl Jaäkov thuis zit en aan het koken is. Esav komt uitgeput, hongerig en uitgedroogd thuis en zei tegen Jaäkov (Beresjiet 25:29-33): "Gauw, geef me wat van dat rode dat je daar kookt, ik ben doodmoe." Maar Jaäkov antwoordt alleen: "Pas als je me je eerstgeboorterecht verkoopt." Esav antwoordde: "Man, ik sterf van de honger, wat moet met dat eerstgeboorterecht?" ... zo verkocht hij zijn eerstgeboorterecht aan Jaäkov.

Is het niet onze Joodse EN medemenselijke plicht om de hongerigen te voeden en de dorst te lessen van diegenen die dat nodig hebben? Waarom gaat Jaäkov dan de onfortuinlijke conditie van Esav, zijn broer, verergeren?

Het tweede voorval speelt zich af aan Jitschaks sterfbed. Jitschak, die aan het einde van zijn leven blind is geworden, voelt dat zijn einde nadert en roept Esav om hem de zegen te geven die hem als eerstgeborene toekomt. Rivka, Jitschaks vrouw, hoort het gesprek en smeedt met Jaäkov een complot zodat de zegen voor de eerstgeborene in plaats van aan Esav aan Jaäkov wordt gegeven. Als Esav op zijn vaders verzoek weg is, komt Jaäkov Jitschaks kamer binnen. Hij is gekleed zodat hij zich als Esav kan voordoen en houdt zijn vader compleet voor de gek. Hij draagt Esavs jas en heeft schaaphuiden rondom zijn armen gebonden en zodoende onderschept hij het eerstgeboorterecht. Als Jitschak hem vraagt wie hij is, liegt Jaäkov: "Ik ben Esav, uw eerstgeboren zoon" (27:19). Later wordt hem dezelfde vraag weer gesteld en hij liegt weer. Hoewel Jitschak wantrouwig blijft, werkt de opzet en wordt Jaäkov gezegend met alles wat goed is op aarde, inclusief de dienstbaarheid van zijn broer.

Als Jaäkov het toneel verlaat, verschijnt Esav onbewust van wat zich zojuist heeft afgespeeld en de dramatische gebeurtenissen die op het punt staan te beginnen. Hij vraagt zijn vader overeind te zitten en te eten van wat hij voor hem geschoten en klaargemaakt heeft, zodat hij de kracht zal hebben hem te zegenen met de zegen die hem toekomt.

Op dat moment begrijpt Jitschak dat hij door Jaäkov bedrogen is, maar hij beseft tegelijkertijd dat hij de gegeven zegen niet kan terugnemen. De beslissende confrontatie in dit verhaal komt wanneer Jitschak aan Esav vertelt dat hij van nu af aan onder het juk van zijn broer Jaäkov zal moeten leven. Nadat dit tot Esav doorgedrongen is, besluit hij Jaäkov te gaan zoeken en zich op hem te wreken en hem te doden.

Het is moeilijk voor te stellen dat het profiteren van een stervend persoon of een oude man op zijn sterfbed te bedriegen goede voorbeelden kunnen zijn voor toekomstige generaties. Het is mijn mening dat het woord *siman* zoals gebruikt in "*maäse avot siman le-baniem*", letterlijk gelezen betekent "teken" en niet "voorbeeld". Tekens kunnen ons de juiste weg wijzen, maar kunnen ons ook waarschuwen bepaalde dingen niet te doen. In dit geval is het laatste hoe "*maäse avot siman le-baniem*" begrepen moet worden. De daden van Jaäkov worden verteld, zeker niet om nagevolgd te worden, maar om te laten zien dat Jaäkov, evenals de andere aartsvaders en -moeders, een gewoon mens was. Daarom is het onze plicht, ook gewone mensen zijnde, om deze "*simanim*" "tekens" correct te lezen en verstandig te oordelen over wat goed is en wat niet.

Een andere stem – Hannah Weisfeld

In sidra Toldot worden de problematische verhoudingen tussen onze aartsmoeders en aartsvaders open en bloot aan ons voorgelegd om als getuigen te volgen. We zien de problematische relatie tussen de twee broers, Jaäkov en Esav -verweven met elkaar al voor hun geboorte- en hoe de voorkeur van de ouders, ieder voor een van de kinderen, eindigt in bedrog.

Wat kan het doel zijn van het kritisch lezen over het prille begin van het Joodse volk?

Het inzicht dat relaties nooit perfect zijn geweest is bemoedigend. Dit is waar, of het nu gaat om Jaäkov en Esav of Jitschak en Jisjmaëel, allen broers wier nakomelingen tot grote volkeren zouden groeien, of dat het gaat om ons in onze eigen families en gemeenschappen vandaag de dag.

Beide stellen vervreemde broers doen tot op zekere hoogte later in het leven concessies doen om hun geschillen te overkomen omdat hun levens met elkaar innerlijk verweven zijn, of ze het nu leuk vinden of niet.

Ook wij moeten uiteindelijk de confrontatie aangaan met degenen met wie we het moeilijkst vinden mee om te gaan binnen onze familie, binnen en buiten de gemeenschappen waar we toe behoren en bloedverwantschap, religie of land delen.